
II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ СТАТТІ

УДК 58.006:712.00:630.161

Л. В. Верера
Національний дендропарк «Софіївка» НАН України

ТАКСОНОМІЧНИЙ СКЛАД КУЩІВ І ЛІАН ВХІДНОЇ ЗОНИ З ВУЛ. КИЇВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОПАРКУ «СОФІЇВКА» НАН УКРАЇНИ

За результатами інвентаризації багаторічних насаджень НДП «Софіївка» наведено таксономічний склад хвойних і листяних кущових порід і ліан, що ростуть у кварталі № 2 «Вхід з вул. Київської», станом на 2012 рік. Наведено відомості про їх кількість та розподіл у семи виділах. Встановлено, що кущі і ліани, які ростуть у кварталі № 2, є представниками 16 родин. Встановлено значну перевагу кущів (111 таксонів) над ліанами (6 таксонів) і листяних порід (93 таксона) над хвойними (17 таксонів).

Вступ

Створення ландшафтної ділянки нового входу з вул. Київської належить до шостого (сучасного) історичного періоду заснування, будівництва і розвитку дендропарку, відкриття якого приурочено до 200-річчя Національного дендропарку «Софіївка» НАН України [6]. Територіально ця ділянка межує з житловим сектором з південної сторони, з північної сторони прилягає адміністративний корпус і господарська частина дендропарку, із заходу — чудовий розарій з колекцією троянд (понад 300 сортів), зі сходу — деревні масиви з ділянкою інтродукції рослин ім. Мітіна В. В.

Як зазначається у монографічній роботі директора Національного дендропарку «Софіївка» І. С. Косенка, умови цієї частини парку цілком придатні для поглиблених наукових досліджень з інтродукованими деревними та кущовими рослинами, проведення яких забороняється в історичній експозиційній частині парку [5]. Тут можна побачити велике різноманіття кущів, які надають доповненості новоствореним куточкам парку, зокрема мережі кам'янистих гірок — одного із найбільш відвідуваних туристами мальовничих куточків цієї частини парку. Можна зазначити, що на сьогоднішній день видову комплектацію кущів і ліан у кварталі № 2 не завершено, оскільки на ділянках щороку здійснюється реконструкція насаджень, яка включає підсадку і заміну на такі ж або на особини нових видів, форм, сортів.

Внесення змін у кварталі потребує проведення таксономічного аналізу складу кущів, що сприятиме веденню моніторингу змін насаджень.

Ділянка кварталу № 2 згідно плану-карти за 2005 рік умовно розділена на сім виділів.

Мета роботи — за результатами інвентаризації багаторічних насаджень НДП «Софіївка» НАНУ 2012 року навести таксономічний та кількісний склад кущів і ліан, які використані у формуванні

ландшафту кварталу № 2 «Вхід з вулиці Київської», що сприятиме веденню моніторингу змін насаджень як у зазначеному кварталі, так і в парку в цілому.

Матеріали та методика досліджень

Матеріалами для дослідження слугували результати ботанічної інвентаризації кущів і ліан, проведеної в 2012 році співробітниками відділу дендрології, інтродукції, паркобудівництва та екології рослин Національного дендропарку «Софіївка» за методикою Державного комітету будівництва, архітектури та державної політики України «Інструкція з інвентаризації зелених насаджень» [1]. Джерелами інформації слугували публікації [4, 7, 8, 9], інформаційні звіти 2009, 2010, 2011 років, результати співбесіди зі співробітниками дендропарку, зокрема дендрологами Н. П. Томашевською, Л. І. Марно, В. О. Пономаренко, О. В. Білик, О. А. Балабаком, О. К. Мороз, І. Л. Дениско, В. Ф. Собченком, та власні проведені роботи з освоєння та реконструкції новостворених ділянок парку. Визначення рослин проводили згідно визначників вищих судинних рослин та довідників [2, 3, 10]. Картосхема сучасного планування кварталу № 2 представлена на рис. 1.

Результати досліджень та їх обговорення

Таксономічний склад кущів у насадженнях кварталу № 2 представлений вічнозеленими листяними (види та форми родів *Cotoneaster* Bauhin, *Euonymus* L., *Pyracantha* Roem.) і хвойними рослинами (види та форми *Juniperus* L., *Microbiota* Kom, *Thuja* Tourn.), напівлистопадними (види *Rhododendron sichotense* Pojark., *Rhododendron ledebourii* Pojark., *Rhododendron mucronulatum* Turcz., *Ligustrum vulgare* L., *Lonicera japonica* 'Aureo-reticulata') та листопадними (види та форми родів *Berberis* L., *Lonicera* L., *Rhododendron* L., *Rubus* L., *Sambucus* L., *Viburnum* L., *Euonymus* L., *Swida* Opiz., *Corylus* L., *Philadelphus* L., *Deutzia* Thunb., *Amorpha* L., *Caragana* Lam., *Magnolia* L., *Syringa* L., *Forsythia* Vahl., *Clematis* L., *Pentaphylloides* Duham.,

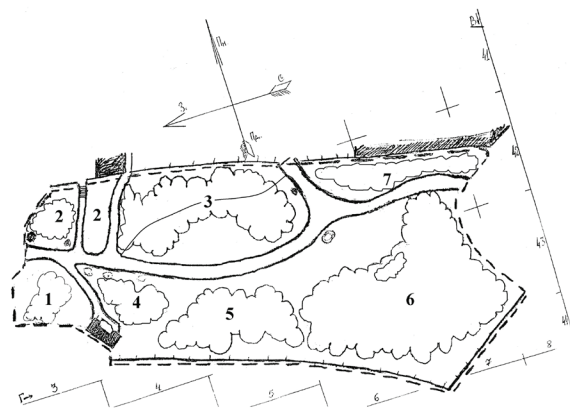

Рис. 1. Картосхема кварталу №2 «Вхід з вул. Київської»

Spiraea L., *Rosa* L., *Cerasus* L.) рослинами. Ліани представлені видами і формами *Actinidia* Lindl., *Parthenocissus* Planch., *Clematis* L., *Lonicera* L.

Найчисельнішими серед напівлистопадних листяних порід є представники роду *Rhododendron* L. (32 особини), види якого (*Rhododendron sichotense*, *Rhododendron ledebourii*) ростуть у виділі 2 серед високих дерев *Pinus sylvestris* L., де добре проглядаються, викликаючи зацікавленість у туристів своїм раннім цвітінням.

Більшість особин родів *Viburnum*, *Sambucus*, *Lonicera*, *Corylus*, *Philadelphus*, *Spiraea*, *Deutzia*, *Ligustrum*, *Berberis*, *Forsythia*, *Syringa* належать до зрілих насаджень, тоді як рослини родів *Rhododendron*, *Rosa*, *Amorpha*, *Pentaphylloides*, *Hibiscus*, *Swida* — молоді насадження.

У виділі 7 проглядаються вкраплення ліани *Parthenocissus quinquefolia* (L.) Planch., яка повилася на ялини у гущавині насаджень та по трав'яному покриву на більш відкритих ділянках.

Наразі у деревних масивах виділів 5, 6 серед кущових порід у кварталі № 2 природно поширюється *Euonymus europaeus* L.

Таксономічний склад хвойних і листяних кущів і ліан наведено у таблиці 1.

Таксономічний склад хвойних і листяних кущів та ліан у кварталі № 2 «Вхід з вул. Київської» НДП «Софіївка» НАН України, 2012 р.

№	Родина	Видова назва	Виділи	Кількість
Хвойні кущі				
1	CUPRESSACEAE	<i>Juniperus horizontalis</i> Moench.	4	++2×2

1	2	3	4	5
2	CUPRESSACEAE	<i>Juniperus horizontalis</i> 'Glauca'	4	++4×3,8
3		<i>Juniperus horizontalis</i> 'Blue chip'	4	++3,8×4
4		<i>Juniperus horizontalis</i> 'Andorra compact'	4	++2,2×1
5		<i>Juniperus</i> x <i>media</i> Melle Von V.D. Dmitriev	2, 4	++5×3
6		<i>Juniperus</i> x <i>media</i> 'Pfitzeriana glauca'	4	++5×3; 1×1
7		<i>Juniperus</i> x <i>media</i> 'Pfitzeriana compacta'	4	++4,5×4; 2×4
8		<i>Juniperus</i> x <i>media</i> 'Pfitzeriana aurea'	4	++2×1,5
9		<i>Juniperus</i> x <i>media</i> 'Scandia'	4	++2×2,5
10		<i>Juniperus sabina</i> 'Tamariscifolia'	4	++3×2
11		<i>Juniperus sabina</i> 'Cupressifolia'	4	++2×2
12		<i>Juniperus sabina</i> 'Rockery Gem'	4	++3,5×3,5
13		<i>Juniperus sabina</i> 'Blue Danube'	4	++6×2,5; 2×2,3
14		<i>Juniperus sabina</i> L.	2, 4	++32×8; 3×2; 5,5×2
15		<i>Juniperus scopulorum</i> 'Glauca'	4	6
16		<i>Microbiota decussata</i> Kom.	4	++5×1,5
17		<i>Thuja occidentalis</i> 'Globosa'	1, 4	2
Листопадні кущі				
18	BERBERIDACEAE	<i>Berberis vulgaris</i> L.	1, 4	5
19		<i>Berberis vulgaris</i> 'Atropurpurea'	4	3
20		<i>Berberis thunbergii</i> 'Atropurpurea'	4	3
21	CAPRIFOLIACEAE	<i>Lonicera tatarica</i> L.	3, 5, 6	24
22		<i>Lonicera alpigena</i> L.	4	1
23		<i>Lonicera xylosteum</i> L.	3, 7	13
24		<i>Sambucus nigra</i> L.	1, 2, 5, 6, 7	209
25		<i>Sambucus nigra</i> 'Argenteo-variegata'	7	1
26		<i>Viburnum lantana</i> L.	3	1
27	CELASTRACEAE	<i>Euonymus europaeus</i> L.	5, 6	8
28		<i>Euonymus fortunei</i> 'Albo-marginatus'	4	1
29	CORNACEAE	<i>Swida alba</i> (L.) Opiz	3, 5, 6, 7	109
30		<i>Swida alba</i> 'Argento-marginata'	5	50
31	CORYLACEAE	<i>Corylus avellana</i> L.	5, 7	39
32		<i>Corylus avellana</i> 'Fuscorubra'	7	10
33	ERICACEAE	<i>Rhododendron sichotense</i> Pojark.	2	30
34		<i>Rhododendron ledebourii</i> Pojark.	2	2
35		<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	2	5
36		<i>Rhododendron mucronulatum</i> Turcz.	2	2
37		<i>Rhododendron nudiflorum</i> (L.) Torr.	2	5
38	HYDRANGEACEAE	<i>Philadelphus coronarius</i> L.	6, 7	3
39		<i>Deutzia lemoinei</i> Lemoine	5	20
40		<i>Amorpha fruticosa</i> L.	7	6
41		<i>Amorpha fruticosa</i> var. <i>angustifolia</i> Pursh	5	7

1	2	3	4	5
42	FABACEAE	<i>Amorpha canescens</i> Pursh	5	9
43		<i>Amorpha croceo-lanata</i> P.W. Wats.	5	7
44		<i>Amorpha virgata</i> Small.	5	6
45		<i>Caragana arborescens</i> 'Pendula'	4	1
46	MAGNOLIACEAE	<i>Magnolia soulangeana</i> Soul.	1	1
47	MALVACEAE	<i>Hibiscus syriacus</i> L.	3	2
48	OLEACEAE	<i>Syringa vulgaris</i> L.	1, 6	++ 20×15
49		<i>Syringa josikaea</i> Jacq.	1, 5	5
50		<i>Forsythia suspensa</i> (Thunb.) Vahl.	4, 5	1; ++20×15
51		<i>Forsythia x intermedia</i> Zab.	5	++ 20×15
52		<i>Ligustrum vulgare</i> L.	3, 5, 6, 7	13
53	RANUNCULACEAE	<i>Clematis heracleifolia</i> D.C.	4	5
54		<i>Clematis integrifolia</i> L.	4	1
55	ROSACEAE	<i>Pentaphylloides fruticosa</i> (L.) O. Schwarz.	3	5
56		<i>Pyracantha coccinea</i> (L.) M. Roem.	1,4	10
57		<i>Cotoneaster dammeri</i> Schneid.	4	5
58		<i>Spiraea japonica</i> 'Little Princess'	1,4	36
59		<i>Rosa rugosa</i> Thunb.	4	10
60		<i>Rosa x hybrida</i> 'Fair Play'	4	10
61		<i>Rosa x hybrida</i> 'Fiona'	3, 4	10
62		<i>Rosa x hybrida</i> 'Adzhymushkai'	3	5
63		<i>Rosa x hybrida</i> 'Krymskije Zori'	3	5
64		<i>Rosa x hybrida</i> 'Rody'	4	10
65		<i>Rosa x hybrida</i> 'Red Cascade'	3	7
66		<i>Rosa x hybrida</i> 'Mme Edouard Ory'	2	7
67		<i>Rosa x hybrida</i> 'Paul's Himalayan Musk'	2	7
68		<i>Rosa x hybrida</i> 'Sombreuil Climbing'	2	8
69		<i>Rosa x hybrida</i> 'Abraham Darby'	2	5
70		<i>Rosa x hybrida</i> 'Eric Tabarly'	2	5
71		<i>Rosa x hybrida</i> 'Evelyn'	2	5
72		<i>Rosa x hybrida</i> 'Glamis Castle'	2	5
73		<i>Rosa x hybrida</i> 'Graham Thomas'	2	5
74		<i>Rosa x hybrida</i> 'The Pilgrim'	2	5
75		<i>Rosa x hybrida</i> 'The Prince'	2	5
76		<i>Rosa x hybrida</i> 'Tradescant'	2	6
77		<i>Rosa x hybrida</i> 'William Morris'	2	6
78		<i>Rosa x hybrida</i> 'Concerto-94'	2	6
79		<i>Rosa x hybrida</i> 'Rosarium Uetersen'	2	6
80		<i>Rosa x hybrida</i> 'Sombreuil Climbing'	2	6
81		<i>Rosa x hybrida</i> 'Iceberg'	2	6
82		<i>Rosa x hybrida</i> 'La Sevillana'	2	6

1	2	3	4	5
83	ROSACEAE	Rosa x hybrida 'King Artur'	2	7
84		Rosa x hybrida 'Mary Rose'	1	7
85		Rosa x hybrida 'Heideschnee'	1	10
86		Rosa x hybrida 'Red Blanket'	1	10
87		Rosa x hybrida 'Rosy Cushion'	1	10
88		Rosa x hybrida 'Bishofsstadt Paderborn'	1	10
89		Rosa x hybrida 'Blue Boss'	1	8
90		Rosa x hybrida 'Bonica-82'	1	10
91		Rosa x hybrida 'Duet'	1	10
92		Rosa x hybrida 'Dzhym'	1	12
93		Rosa x hybrida 'Kadril'	1	10
94		Rosa x hybrida 'Prazdnichnyj Fajerverk'	1	7
95		Rosa x hybrida 'Solnechnaja Dolina'	1	7
96		Rosa x hybrida 'Meillandecor Arlequin'	1	7
97		Rosa x hybrida 'Pinc Robusta'	1	10
98		Rosa x hybrida 'Robusta'	1	10
99		Rosa foetida var. persiana (Lem.) Rehd.	1	10
100		Rosa x hybrida 'Rose a Rarfum de l'Hay'	1	10
101		Rosa x hybrida 'Royal Bonica'	1	7
102		Rosa x hybrida 'Merlin'	1	10
103		Rosa x hybrida 'Wartburg'	1	7
104		Rosa x hybrida 'Flammentanz'	1	7
105		Rosa x hybrida 'Golden Showers'	1	7
106	Rosa x hybrida 'Krasnyi Maiak'	1	7	
107	Rosa setipoda Hemsl. et Wils.	7	10	
108	Rubus vulgaris Wh. et N.	6	++3x2	
109	Rubus idaeus L.	5	10	
110		Cerasus tomentosa (Thunb.) Wall.	1	2
Ліани				
111	ACTINIDIACEAE	Actinidia kolomikta (Rupr.) Maxim.	1	1
112	VITACEAE	Parthenocissus quinquefolia (L.) Planch.	1, 2, 6, 7	30
113		Parthenocissus quinquefolia 'Engelmannii'	1, 2	15
114	RANUNCULACEAE	Clematis tangutica (Maxim.) Korsh.	4	2
115		Clematis vitalba L.	4	2
116	CAPRIFOLIACEAE	Lonicera japonica 'Aureo-reticulata'	4	++3,5x2,5; 4,5x3

Примітка: ++ площа, яку займають кущі

Аналіз досліджень таксономічного складу кущів і ліан вхідної зони з вул. Київської показав значне переважання у насадженні кущів над ліанами — 110

видів, форм і гібридів кущів (95%) і 6 видів і форм ліан (5%). Виявлено значне переважання листяних кущів над хвойними — 93 види, форми і гібриди

(84%) і 17 видів і форм (16%). Кущі і ліани, що ростуть у кварталі № 2, — представники 16 родин., з яких хвойні представляють 1 родину, листяні породи — 13 і ліани — 4 родини.

Видове і формове різноманіття хвойних кущів (17 таксонів) у кварталі зосереджено в основному на кам'янистих гірках виділів 1 і 4. Всі вони — представники родини Cupressaceae і є справжньою прикрасою даного ландшафту у всі пори року. Зімкнувшись кронами, кущі ялівців часто утворюють зелені суцільні плями на гірках (виділ 4) та на невеликому схилі (виділ 2) на межі з адміністративним корпусом.

Серед листопадних кущів найчисельнішою є родина *Rosaceae* (56 видів, форм і гібридів), зокрема рід *Rosa*, представлений 49 гібридами, які доповнюють колекцію троянд на розарії. Нині можна відмітити їх велике значення у забезпеченні декоративності ландшафту цієї ділянки парку, адже саме гарно квітучі кущі мають особливу цінність у створенні паркових композицій.

Висновки

Отже, за результатами інвентаризації кущових порід і ліан у насадженнях кварталу № 2 Національного дендропарку «Софіївка» НАН України 2012 року створено комп'ютерну базу даних таксономічного та кількісного складу кущів і ліан названого кварталу з розподілом їх у семи виділах. Таким чином, таксономічний склад кущів і ліан вхідної зони з вул. Київської дендропарку «Софіївка» представлений 116 видами, формами і гібридами, які належать до 16 родин. Виявлено значне кількісне переважання кущів над ліанами (110 і 6 таксонів) та листяних кущів у порівнянні з хвойними (93 і 17 таксонів).

Отримані дані таксономічного складу кущів і ліан у кварталі № 2 у подальшому можуть слугувати для моніторингу змін насаджень як у зазначеному кварталі, так і в парку в цілому.

Перелік посилань

1. *Державний комітет будівництва, архітектури та державної політики України. Наказ № 226 від 24.12.2001. «Інструкція з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України» № 8 від 16.01.2007. М. Київ.*
2. *Деревья и кустарники СССР: определитель в 6 т. / [ред. Соколов С.Я.]. — М.; Л.: АН СССР. — Т. I–VI.*
3. *Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР. Покрытосеменные: Справ. пос. / [ред. Кохно Н.А.]. — К.: Наук. думка, 1986. — 720 с.*
4. *Каталог рослин дендрологічного парку «Софіївка»: довід. посіб. / [ред. І.С. Косенка]. — Умань: Уманський дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, 2000. — 160 с.*
5. *Косенко И.С. Национальному дендрологическому парку «Софиевка» НАН Украины — 210 лет / И.С. Косенко, В.Н. Грабовой // Старовинні парки і ботанічні сади — наукові центри збереження біорізноманіття та охорона історико-культурної спадщини. — Умань, 2006. — С. 15–23.*
6. *Косенко И.С. До концепції освоєння західної частини парку / И.С. Косенко, Г.В. Косенко // Старовинні парки і проблеми їх збереження. — Умань, 1996. — С. 187.*
7. *Перий підсумки інтродукції англійських троянд в дендрологічному парку «Софіївка» НАН України // Теоретичні та прикладні аспекти інтродукції рослин і зеленого будівництва. Матеріали II Міжнародної наукової конференції молодих дослідників. — К.: 2002. — С. 130–131.*
8. *Грунтопокровні троянди в експозиціях Національного дендропарку «Софіївка» НАН України // Дендрология, цветоводство и садово-парковое строительство: Материалы научной конференции, посвященной 200-летию Никитского ботанического сада. — Ялта: Нікітський ботанічний сад — Національний науковий центр, 2012. — Т. 2. — С. 183.*
9. *Мороз О.К. Використання нових груп троянд в експозиціях Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України / Мороз О.К., Дениско І.Л., Банк В.С. // Агробіологія: Збірник наукових праць Білоцерків. нац. аграр. ун-т. — Біла Церква, 2012. — Вип. 8 (94). — С. 118–123.*
10. *Rehder A. Manual of cultivated trees and shrubs. Hardy in North America. — New York: The Macmillan company, 1949. — 996 p.*

Рекомендував до друку Грабовий В. М.

ТАКСОНОМИЧЕСКИЙ СОСТАВ КУ- СТАРНИКОВ И ЛИАН ВХОДНОЙ ЗОНЫ С УЛ. КИЕВСКОЙ НАЦИОНАЛЬ- НОГО ДЕНДРОПАРКА «СОФИЕВКА» НАН УКРАИНЫ

Л. В. Вегера
Национальный дендропарк «Софиевка» НАН Украины

По данным инвентаризации Национального дендрологического парка «Софиевка» состоянием на 2012 год приведен таксономический состав хвойных и лиственных кустарников и лиан, произрастающих в квартале № 2 «Вход с ул. Киевской». Приведены сведения об их количестве и распределении в семи выделах квартала. Установлено, что кустарники и лианы, произрастающие в квартале № 2, являются представителями 16 семейств. Установлено значительное преобладание кустарников (111 таксонов) над лианами (6 таксонов) и лиственных пород (93 таксона) над хвойными (17 таксонов).

TAXONOMIC STRUCTURE OF SHRUBS AND VINES ON THE TERRITORY OF THE ENTRANCE AREA FROM KIIYIVSKA STREET OF THE NATIONAL DENDRO- LOGICAL PARK "SOFIYIVKA" OF NAS OF UKRAINE

L.V. Vegera
National dendrological park "Sofiyivka" of NAS of Ukraine

The taxonomic structure of conifers and deciduous shrubs and vines, growing in the section #2 "Entrance area from Kiyivska Street", according to the inventory data of the National dendrological park "Sofiyivka" in condition to 2012 are given. Data about the quantity and distribution of it in the seven sections of the quarter are stated. It was determined that shrubs and vines growing in the section #2 are the representatives of 16 families. Considerable dominance of shrubs (111 taxons) over the vines (6 taxons), so as deciduous races (93 taxons) over the conifers (17 taxons) is established.

УДК 634.11:631.541.11

В. В. Заморський
Уманський національний університет садівництва

ОСОБЛИВОСТІ МОРФОГЕНЕЗУ У КУЛЬТИВОВАНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ *MALUS* MILL. (ЯБЛУНІ) ЗАЛЕЖНО ВІД ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ

У статті обговорено вплив різних екологічних факторів на органогенез генеративних утворень культивованих представників роду *Malus* Mill. (яблуні) за вирощування в зоні Лісостепу України. Встановлено суттєву залежність зміни ізоелектричної мітки конусу наростання бруньки яблуні від освітленості, суми активних температур та опадів.

Вступ

Відомо, що в річному циклі розвитку генеративних утворень яблуні існує зміна вимог по відношенню до температурного чинника [1]. У перший (літній) період протягом 20–30 діб необхідні високі температури, не нижчі за 18 °С, а другий період розвитку може пройти і при більш низьких температурах, але не нижчих за 8–10 °С. Результати досліджень учених [2,3] стосовно залежності процесів формування

генеративних бруньок від погодних умов певної зони вирощування яблуні показують, що органотворчі процеси починаються раніше в тепле та досить сухе літо, ніж у дощове та прохолодне.

Разом із тим, зміни в термінах початку та тривалості диференціації генеративних бруньок залежно від метеорологічних умов менш суттєві, на думку І. С. Ісаєвої [4–6], ніж залежно від сорту, що